

ÖN SÖZ YERİNE

Yazılı olarak ortaya bir şeyler koymanın ciddi bir sorumluluk olduğunu biliyorum. İstatistik konusunda doktora derslerimin dışında biçimsel bir eğitim almadığım için kendimi bu konuda kitap yazacak kadar yetkili ve yetkin hissetmiyorum da. Buna rağmen, böylesi işe kalkışmamın nedeni sadece bir tepki. Çok iyi araştırmaların sonuçlarının bu konudaki yetersizlikler ya da eksiklikler nedeniyle **olması gerektiği biçimde** rapor edilemiyor olmasına ve bilim insanı olarak yetişen gençlerin, bu konuda **yeterince destek göremiyor olmasına** bir tepki. **Eleştirmek yerine sınırlı da olsa bir şeyler yapmaya çalışmak...**

Araştırma, gerçekten çok kapsamlı bir süreç. Bana göre, araştırmanın, hele sosyal bilimlerde araştırmanın niteliğinin araştırma konusuyla sanıldığı kadar ilgisi yok. Araştırmayı nitelikli kılan, araştırmacının değişkenlere hâkimiyeti, bu değişkenleri kontrol edebilme derecesidir. Eğer araştırma, bir olayın ya da olgunun fotoğrafını çekip bu fotoğrafa bir de yorum ekleyip neler olup bittiğini incelemek ve yorumlanmış bu fotoğrafı belli bir format dâhilinde birileriyle paylaşmak ise, bu süreçte en kritik aşama olabildiğince net bir fotoğraf çekebilmektir. Görüş alanınız bir sınıf da olsa, bir coğrafi bölge de olsa bu böyledir ve bu nedenle öncelikli sorunumuz net bir fotoğraf çekebilmek olmalıdır...

Sevgili kardeşlerimin soruları sayesinde çok güzel konular, çok iyi araştırmalar gördüm. Her birisi, gerçekten çözüm getirilmesi gereken sorunlu alanlara ilişkin harika saptamalardı. Ama o karmaşık veri yığınları üzerinde yapılacak işlemlerin tam bilinmemesi ya da doğru olmayan bir biçimde işlemler yapılması sonucunda, araştırma sonucu net bir fotoğrafa dönüşmüyor, bu nedenle de ya **beklenen sorulara yanıt getiremiyor** ya da **doğru olmayan yanıtlar şeklinde kalıyor**, sonuçta “net” olmayan bu fotoğraf var olan gerçeği yansıtamıyordu...

İşte bu çalışmanın tam amacı da araştırma sürecinin bu fotoğraf çekme aşamasında, objektife netlik ayarı yapmak gibi, mekanik bir katkı getirmektir. Katkı mekanik olunca, kullanılan araç gereç de bu yaklaşımla uyumlu bir şekilde (mecburen) bir “bilgisayar yazılımı” oluyor. Bu aşamada, çok sık kullanıldığı için yaygınlaşmış bir yazılım olan SPSS’i seçtim. (Aslında ben ilk kez öğrendiğim için Statistica kullanıyordum.) Yazılım dünyasında şöyle bir ilke vardır: Her yeni sürüm önceki sürümün işlerini yapar ama eski sürüm yeni sürümdeki yenilikleri (doğal olarak) içermez. Bu ilke gereği de, her ne kadar notları yazmaya başladığım şu günlerde, piyasada IBM SPSS Statistics 20.00 olsa da, çevremde SPSS 13.00’le işlerini yapanları dikkate aldığımda, bu çalışmada, ortalarda bir sürümü (SPSS 17.00) kullanmayı uygun buldum. Bu yazılımın, Türkçe desteği yamasının elim-

de olmasına rağmen, yazılımın İngilizcesini kullanma nedenim, sadece ve sadece daha yaygın olanı, daha zor olanı seçip kullanıcılara kolaylık sağlamaktır. Her alanda, Türk yazılımcıların ürünlerini görmeyi, onları kullanmayı çok istiyorum. (Hatta şöyle Meta-Analiz yapan güzel bir yazılıma ihtiyaç duyulduğunu buradan, ilgilenen herkese duyurayım.)

Alandaki bir boşluğu doldurmak, alana yeni bir soluk getirmek gibi iddialı söylemlerim yok. Haddime de düşmez zaten. Sadece lisansüstü eğitim gören genç kardeşlerimin sorularına verdiğim yanıtları, onlarla daha kalıcı bir biçimde paylaşabilmeyi deniyorum. Onların (çözümü basit ama yaptıkları araştırmanın doğruluğuna katkı anlamında sonucu çok büyük) sorularına kalıcı yanıtlar getirmeye çalışıyorum. Bu nedenle, (becerebildiysem, anlatıma bir üslup getirmek gibi öğretmence bir yaklaşımı denemek dışında) bu çalışmanın (bilimsel verileri tekrar ettiğim, yeni bir bilgi eklediğim için) akademik bir değeri de yok. Ama eklediğim dipnotlarla, analitik düşünen, sorgulayan, SPSS tablolarındaki sayıların nereden geldiğini merak eden ve örneğin “Üst ve alt grupları neden %27’lik dilimlerle oluşturuyoruz?”, “Standart sapmayı hesaplarken, ortalamadan farkların karelerinin toplamını neden örneklem sayısının bir eksiğine bölüyoruz?”, “Normal dağılım neden bir olasılık dağılımıdır?”, “Araştırmama yokluk hipotezi ile ya da araştırma hipotezi ile başlasam ne fark eder?” gibi sorular soran araştırmacıların işlerini kolaylaştırmaya çalıştım.

Bu kitap fikri, sevgili kardeşim **Kemal Oğuz Er** ile sohbetlerimiz esnasında doğdu, uzun bir zaman sonra da çevremdeki bazı kişilerin teşvik ve destekleriyle de somutlaştı.

Farklı biçimlerde anlaşılma riskine rağmen, üzerimdeki emeği nedeniyle o sözcüğü bilerek kullanıyorum, “müridi” olmakla bahtiyar olduğum, büyüğüm, Prof. Dr. **Ercan Tuncel** Hocam, hep benden böyle bir şeyler bekledi ve bu beklentisi beni harekete geçirdi. Yazdıklarımı okudu ve değerli görüşlerini benimle paylaştı...

Dekanım Prof. Dr. **Murat Altun**, bu notların bir kitap olabileceği konusunda beni yüreklendirdi, yüksek lisans öğrencileri ile bir dönem paylaşarak notları “denememi” sağladı, bazı önerilerde bulundu ve basım sürecinde desteğini esirgemedi.

Sevgili Eşim Uzman Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni **Seyhan Can**, bu konuda zihnim bulanıkken “yapmalısın” dedi ve sonra da notları okuyarak yaptığım yazım ve noktalama yanlışlarını düzeltti. Ben sonradan eklemeler esnasında yenilerini yapmış olabilirim...

Sevgili adamım, Oğlum **Oğuzhan Can**, başta kapak tasarımı olmak üzere, bazı teknik konularda bana yardımcı oldu.

Annemin ve babamın da manevi desteklerinden söz etmeden geçemem...

Bu çalışmada, biçimsel öğrenimimin son durağında, Prof. Dr. **Tanju Gürkan**, Prof. Dr. **Şener Büyüköztürk** ve rahmetle andığım Prof. Dr. **Nilgün Köklü** gibi kendilerinden ders aldığım hocalarımdan öğrendiklerimin katkıları vardır. Özellikle Nilgün Hocamın öğrettikleriyle kendisini yaşatmaya çalışmaktan onur ve mutluluk duyuyorum. Ayrıca kitabın altıncı baskısını dil yönünden inceleyen Doç. Dr. Kasım Kiroğlu'na teşekkür ederim.

Bu kitaptaki her türlü eksikliğin, yanlışlığın tek sorumlusu benim...

Dr. Abdullah Can

9. BASKI İÇİN

Ön söz bile yazmadığım bundan önceki son iki baskıdan bir önceki baskıda, artık üniversiteler eski üniversiteler değil diyerek akademiden elimi eteğimi çektiğimi ve emekli olup köşeme çekildiğimi yazmıştım.

Bu, sürekli güncellenen bir yazılıma dayanan kitabımın, yazılıma ayak uyduramayacak bir aşamaya gelene kadar hayatta kalacağı, kısa bir süre sonra da tedavülden kalkacağı anlamına geliyordu. Sürekli yeni yeni kitapların basıldığı bir ortamda, baştan beri iddiası olmayan bir kitabı yaşatmaya çalışmak gibi bir niyetim de yoktu zaten. Son kez ön söz yazarken sarf ettiğim “Artık misyonumu tamamladım” cümlesi ile mesajımı da vermiştim.

Ama içine baktığınızda göreceğiniz gibi, kitap IBM SPSS Statistics Sürüm 25 ile güncellendi.

Bunda iki kişinin payı var.

Bu kişilerden ilki, beni yazma konusunda sürekli destekleyen, hatta üslubu açısından yayın çizgilerini zorlayan bir “hikâye” kitabımın -ellerinde kalma riskine rağmen- basımını üstlenen Pegem Akademi Yayıncılık, Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Servet Sarıkaya.

Diğeri de, titiz ve duyarlı çalışmasıyla, kitabı güncellemeye kalksam, şimdi yüzlerce şeklin, açıklamanın kontrolüyle kim uğraşacak endişesini bana hiç yaşatmayan yayınevi çalışanı Müge Çetin.

Kitap işinize yaradıysa, derdinize derman olduysa, öncelikle bu iki kişiye teşekkür edin.

Benden bu kadar.

Dr. Abdullah Can

Mudanya, 2020